

E a n i B

G

RÓSA EGGERTSDÓTTIR
STAFUR
Á BÓK

r

h

S

K

t

D

O

H

I

R

L

V

F

P

M

1

X

e

n

T

y

U

A

BRUNN

©Rósa Eggertsdóttir

STAFUR Á BÓK 1 – 4

Leiðbeiningar í stafsetningu ásamt æfingum

Námsefnið *Stafur á bók, Leiðbeiningar í stafsetningu ásamt æfingum* kom út í fjórum heftum árið 1989 og var endurútgefið árið 1993. Sú útgáfa birtist hér.

Árið 2021 var efnið sett á rafrænt form og birt í Rafhlöðu Landsbókasafns Íslands. Rafræna útgáfan er í stærðinni A4 en raunstærð hvers heftis er 24 x 16,5 cm. Notendur munu taka eftir því að á flestum baksíðum er texti sem snýr á hvolfi. Þessi „öfugi“ texti er í raun lausn á æfingu á síðunni næst á undan. Ef síðum er raðað þannig að framhlið og bakhlið séu á sama blaði eða bakhliðar þeirra liggja saman, getur notandi brett fram efsta hluta blaðsins (um 4 cm). Sér hann þá samtímis æfinguna og úrslausn hennar og getur metið árangurinn um leið og hann lýkur við æfinguna.

Þegar fleiri en einn nota efnið getur verið hagræði af því að setja hverja framsíðu og viðeigandi baksíðu saman í plastvasa. Notendur skrifa á plastið með vatnsleysanlegum penna og hreinsa eftir yfirferð.

Brian Pilkington er þakkað fyrir að heimila notkun á kápusíðum sem og teikningum í 4. hefti í þessari rafrænu útgáfu.

Öllum er frjálst að nýta sér efnið til náms í stafsetningu án endurgjalds.

Verslun með efnið er óleyfileg.

Mál og menning

Reykjavík 1993

Rósa Eggertsdóttir

STAFUR Á BÓK

**Leiðbeiningar í stafsetningu
ásamt æfingum**

I. hefti

**Mál og menning
Reykjavík 1991**

© Rósa Eggertsdóttir 1989

1. útgáfa 1989
  2. útgáfa 1991
- Öll réttindi áskilin.

Bók þessa má ekki afrita með neinum hætti, svo sem
hljóðritun, ljósritun, prentun eða á annan sambærilegan
hátt, að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis höfundar
og útgefanda.

Kápa og myndir: Brian Pilkington
Setning og umbrot: Mál og menning
Prentun og filmuvinna: G. Ben. prentstofa h.f.

ISBN: 9979-3-0211-9

FORMÁLI

Námsefni þetta er ætlað öllum þeim sem vilja læra rétta stafsetningu og skiptir þá litlu aldur nemenda. Efnið hentar þó tæplega börnum yngri en tíu til tólf ára og þá einungis léttustu kaflarnir.

Við samningu efnisins var fyrst og fremst stuðst við *Auglýsingu um íslenska stafsetningu* frá Menntamálaráðuneytinu og að auki ýmsar bækur um íslenskt mál, þar á meðal eldri kennslubækur. Ritaskrá er að finna í kennsluleiðbeiningunum. Því meginsjónarmiði er fylgt að skipa efninu niður í námsskref og fara frá hinu einfalda til hins flókna. Til að þjóna því markmiði eru nýttar ýmsar aðferðir sem hafa viðgengist í stafsetningarkennslu ásamt öðrum nýstárlegri.

Reglur eru kynntar á tvönnan hátt. Annars vegar á hefðbundinn hátt og hins vegar sem þumalputtareglur. Þær reglur eru því sem næst algildar og hafa þann kost að vera auðlærðari en hinar hefðbundnu og beiting þeirra krefst minni málfræðiþekkingar.

Þótt fyrirmæli séu við hverja æfingu fylgir námsefninu sérstakt hefti þar sem leiðbeint er um kennslu. Mikilvægt er að kennarar eða þeir sem stunda sjálfsnám kynni sér það. Áhersla er lögð á að ákveðnir þættir námsefnisins verði ekki sniðgengnir þótt þeir séu framandi í upphafi eða tilgangur þeirra ekki jafnaugljós og hefðbundinna æfinga. Námsefnið er þannig úr garði gert að það hentar jafnvel til hópkennslu og einstaklingsbundinnar kennslu. Er þannig komið til móts við breytingar á starfsháttum skóla sem átt hafa sér stað síðustu tvo áratugina.

Margir hafa veitt mér lið við samningu þessa efnis. Sérstaklega nefni ég til Emiliu Baldursdóttur kennara sem las allt handritið yfir jafnóðum og það varð til og veitti hún ómetanlega hjálp. Erlingur Sigurðarson íslenskufræðingur og kennari las yfir allar reglur, Guðrún Magnúsdóttir og Sigurður Svavarsson íslenskufræðingar og kennarar lásu yfir allt handritið og Gunnar Jónsson skólastjóri og Rúnar Sigþórsson kennari lásu einstaka þætti verksins. Þessu fólki kann ég bestu þakkir fyrir góð ráð og ábendingar. Einnig þakka ég öðrum þeim sem hér eru ekki til nefndir en hafa aðstoðað á einn eða annan hátt.

Í janúar 1989,

Rósa Eggertsdóttir

EFNISYFIRLIT

Skammstafanir	6
Um stofn nafnorða	7
Um stofn lýsingarorða	25
Um stofn sagnorða	43
Um hætti og kennimyndir sagnorða	65
Um g	75
Um g í draga, vega, liggja, slá og hlæja	95

Skammstafanir

Skammstafanir

Reglur:

1. Punkt skal setja:
  - a) á eftir skammstöfun orðs,
  - b) á milli þeirra stafa sem hver um sig tákna orð.
2. Punkt skal **ekki** setja á eftir skammstöfun í mælikerfinu.
3. Valfrjálst er hvort notaður er punktur í skammstöfun stofnana, félaga og fyrirtækja.

Dæmi:

1. sbr. (samanber); o.s.frv. (og svo framvegis).
2. m (metri); km (klómetri).
3. MA; KR; SÍS.

Málfræðiskammstafanir:

ao. atviksorð	lo. lýsingarorð
bh. boðháttur	mst. miðstlig
ef. eignarfall	nf. nefnifall
est. efstastlig	nh. nafnháttur
et. eintala	no. nafnorð
fh. framsöguháttur	nt. nútíð
fn. fornafn	sb. sterk beyging
fs. forsetning	so. sagnorð
fst. frumstlg	to. tóluorð
ft. fleirtala	vb. veik beyging
hk. hvorugkyn	vh. viðtengingarháttur
kk. karlkyn	
kvk. kvenkyn	þf. þolfall
km. kennimynd	þgf. þágufall
lh. lýsingarháttur	þt. þátíð

Algengar skammstafanir:

a.m.k.	að minnsta kosti
ath.	athuga
e.t.v.	ef til vill
o.fl.	og fleiri
o.s.frv.	og svo framvegis
o.þ.h.	og þess háttar
m.ö.o.	með öðrum orðum
sbr.	samanber
skv.	samkvæmt
s.l.	síðast liðinn
t.a.m.	til að mynda
t.d.	til dæmis
þ.e.	það er
þ.e.a.s.	það er að segja
>	verður að
<	orðið til úr

UM STOFN NAFNORÐA

Regla:

Stofn nafnorða segir til um rithátt þeirra.

- Ef einfaldur samhljóði er í stofni nafnorðs helst hann í öllum myndum þess (nema framburður gefi annað skýrt til kynna, sbr. no. í kk. nf.).
- Ef tvöfaldur samhljóði er í stofni nafnorðs helst hann í öllum myndum þess.

Þumalputtaregla:

Stofn nafnorða finnst í þolfalli eintölu.

Látir þú orðið um fyrir framan nafnorðið nærðu fram þolfalli (stofni).

Dæmi:

hér er fall	steinn	hóll	sokkur	
<u>um</u> fall	stein	hól	sokk	(stofn)
frá falli	steini	hóli	sokki	
til falls	steins	hóls	sokks	

Einfaldur samhljóði: l – s – k – n – m o.s.frv.

Tvöfaldur samhljóði: ll – ss – kk – nn – mm o.s.frv.

Páll (*um Pál*, hér ræður framburður rithætti, enda nefnifall) fór til Þorkels (*um Þorkef*) Hallssonar (*um Hall*) læknis vegna taks (*um tak*) í baki (*um bak*).

Steinninn (*um stein*, hér ræður framburður rithætti, enda nefnifall) sökk til botns (*um botn*).

Fríma^{n – nn}_____ kallaði til þjó^{n – nn}_____sins og bað hann um
 va^{tn – s}_____sglas. Vegna ha^{p – pp}_____s Sæunnar og Svei^{n – nn}_____s
 var slegið upp veislu í vi^{n – nn}_____unni. Það er ka^{f – ff – p – pp}_____smál
 Hau^{k – kk}_____s að hemja ska^{p – pp}_____smuni sína. Það er rétt hjá
 Kolbei^{n – nn}_____i að hann getur ekki verið án þa^{k – kk}_____s yfir
 höfuðið.

Finndu stofn nafnorðanna og eignarfall þeirra.

NEFNIFALL	STOFN (ÞOLFALL)	EIGNARFALL
lakk	lakk	lakks
lak	lak	laks
kollur		
Kolur		
kokkur		
kok		
dallur		
dalur		
steinn		
þjónn		
teinn		
bíll		
hóll		

Finndu stofn nafnorðanna og eignarfall þeirra.

NEFNIFALL	STOFN (ÞOLFALL)	EIGNARFALL
hvellur	hvell	hvelis
pottur		
Knútur		
hundur		
högg		
* morgunn		
* himinn		
vatn		
botn		
barn		
fjall		
kapp		
fall		

* Sjá elnnig um Steinsregluna í N – NN kaflanum í III. hefti.

_____ atriði rétt af 24

pott – potts; Knút – Knúts; hund – hunds; högg – höggs;
morgun – morguns; himin – himins; vatn – vatns; botn – botns
barn – barns; fall – fjalls; kapp – kapps; fall – falls.

Hvernig getur þú fundið
stofn nafnorða?

Finndu stofn nafnorðanna og eignarfall þeirra.

NEFNIFALL	STOFN (ÞOLFALL)	EIGNARFALL
Þorkell	Þorkel	Þorkels
Páll		
Egill		
Steinn		
Sigtryggur		
Hallur		
Ársæll		
Haukur		
* Þórarinn		
* Héðinn		
* Þráinn		
* Kristinn		

* Sjá einnig um Steinsregluna í N – NN kaflanum í III. hefti.

_____ atriði rétt af 22

Pál – Páls;
Egill – Egills;
Stein – Steins;
Sigtrygg – Sigtryggs
Hall – Halls
Arsæl – Arsæls;
Hauk – Hauks;
Þórarín – Þóraríns;
Héðin – Héðíns;
Þráin – Þráíns;
Kristín – Kristíns.

**Stafsetjið föðurnöfn miðað við
rithátt stofns**

Porkelsdóttir	(um Porkel)
Hallsson	(um Hall)
Pálsson	(um Pál)
Steinsdóttir	(um Stein)

Skrifaðu einfaldan eða tvöfaldan samhljóða í eyðurnar eftir því sem við á.

l – ll

k – kk

Hlutverk Pá_____s var lítið og vænti hann ekki lófata_____s
t – tt l – ll

í lok sýningar. Vegna bro_____s Hó_____s h.f. á
l – ll

samningum gripu stúlkurnar til verkfa_____s. Fanney þótti
n – nn m – mm

myndarleg til mu_____s og handa. Það gætti hrei_____s í
l – ll n – nn

tali Egi_____s. Vegna gru_____s um meinsæri varð dómur
n – nn l – ll

Stei_____s yfir Ársæ _____i þyngri en ella. Rödd
n – nn n – nn n – nn

Fi_____s náði ekki eyrum Hallstei_____s. Fríma_____i
l – ll p – pp

var sagt að leita sér stó_____s og fara síðan til hó_____sins.
n – nn l – ll

Fi_____ur fékk leyfi að geyma bí_____inn sinn í
l – ll l – ll

bí_____skúr Pá_____s .

_____ atriði rétt af 20.

Hlutverk Páls var lítið og vænti hann ekki lófataks í lok sýningar. Vegna brots Hóls h. f. á samningum gripu stúlkurnar til verkfalls. Fanney þótti myndarleg til munnis og handa. Það gætti hreims í tali Egils. Vegna gruns um meinsæri varð dómur Steins yfir Arsæli þyngrri en elli. Rödd Finns náði ekki eyrum Hallsteins. Frimanni var sagt að leita sér stóls og fara síðan til hópsins. Finnur fékk leyfi til að geyma bílinn sinn í bílskur Páls.

Guðmann Pálsson þarfnast flaggs fyrir 17. júní. Verk Sigursteins Hallssonar í Hólstúnum þóttu gullis ígildi. Oddur og Sverrir ætluðu upp á brún fjallsins. Ymislegt fannst að bíl Finns, svo sem lélegir höggdeyfjar og straumlæysi, auk ónýtis deks. Haugsuga Sigtrygg var lánuð til Þorsteins í Brekku. Það varð okkur Hreini til happs í myrkrinu að geta gripið til eldspytustokksins. Biðilsbréf Jósteins var haft í flimtingum.

Skrifaðu einfaldan eða tvöfaldan samhljóða í eyðurnar
eftir því sem við á.

p – pp

Mikið annríki var hjá hre_____snefndinni vegna afmælis
g – gg   g – gg

by_____ðarla_____sins. Hátíðarhöldin fóru fram á
n – nn   t – tt   l – ll

tú_____inu milli kle_____sins og hó_____sins. Umhverfis
g – gg

voru settar fla_____stengur og sunnan svæðisins var komið
l – ll   g – gg

fyrir pa_____i. Tvö atriði da_____skrárinnar fengu sér-
d – dd   t – tt

staklega góðar undirtektir, ávarp o_____vi _____ans,
l – ll   m – mm   n – nn

Egi_____s Grí_____ssonar á Stei_____sstöðum, og
l – ll   l – ll   m – mm   k – kk

e_____isme _____ir hljó_____sveitar Hau_____s
l – ll

Þorke_____ssonar sem spilaði fyrir dansi.

_____ atriði rétt af 19

Mikið annrki var hjá hreppsnefndinni vegna afrmælis byggðarlagisins. Hátíðarhöldin fóru fram á tóninu milli klettisins og hölsins. Umhverfis voru settar flaggstengur og sunnan svæðisins var komið fyrir palli. Tvö atriði dagskrárinnar fengu sérstaklega góðar undirtektir, ávarp oddvitans, Egils Grímssonar á Steinsstöðum, og ellismellir hjómsveitar Hauks Þorkelssonar sem spilaði fyrir dansi.

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Mikið annríki var hjá hreppsnefndinni vegna afmælis byggðarlagsins. Hátíðarhöldin fóru fram á túninu milli klettsins og hólsins. Umhverfis voru settar flaggstengur og sunnan svæðisins var komið fyrir palli. Tvö atriði dagskrárinnar fengu sérstaklega góðar undirtektir, ávarp oddvitans Egils Grímssonar á Steinsstöðum, og ellismellir hljómsveitar Hauks Þorkelssonar sem spilaði fyrir dansi.

Skrifaðu upp 12 nafnorð af blaðsíðu 17
og finndu stofn þeirra

Rifjaðu upp söguna um Mjallhvíti og dvergana sjö
og skrifaðu hér í stórum dráttum.

UM STOFN LÝSINGARORÐA

Regla:

Stofn lýsingarorða segir til um rithátt þeirra.

- a) Ef einfaldur samhljóði er í stofni orðsins helst hann í öllum myndum þess (nema þar sem framburður gefur rithátt skýrt til kynna).
Hann er seinn — hún er sein.
- b) Ef tvöfaldur samhljóði er í stofni orðsins er hann í öllum myndum þess.
Hann er stuttur — hún er stutt.

Pumalputtaregla:

Stofn lýsingarorða finnst í kvenkyni,
eintölu, nefnifalli.

Látir þú orðin hún er fyrir framan
lýsingarorðið nærðu fram stofninum.

Dæmi:

	<i>stofn</i>	
hann er beinn	<u>hún er</u> bein	það er beint
hann er þykkur	<u>hún er</u> þykk	það er þykkt
hann er holur	<u>hún er</u> hol	það er holt
hann er hollur	<u>hún er</u> holl	það er hollt

Einfaldir samhljóðar: l – s – p – k o.s.frv.

Tvöfaldir samhljóðar: ll – ss – pp – kk o.s.frv.

Páll gróf djúpt (*hún er djúpt*) í jörðu niður. Í herberginu er lágt (*hún er lág*) til lofts. Skinnið er mjúkt (*hún er mjúk*) viðkomu. Markið er skakkt (*hún er skökk*). Brauðið er hollt (*hún er holl*).

Tréð er ho_____t að innan. Útlitið er dö_____t. Það var
 1 – ll k – kk
 n – nn l – ll
 gru_____t á því góða milli Báru og Kára. Nú er i_____t
 g – gg l – gl – lg
 í efni. Það er öru_____t að Kolbrún kemst ekki. Vo_____t
 r – rr n – nn
 og tæ_____t vatn rann í laugina. Grasið er græ_____t
 k – kk k – kk
 og safarí_____t. Aldís bað Soffú að segja slí_____t og
 k – kk
 þvílí_____t aldrei aftur.

Finndu stofn og hvorugkyn lýsingarorðanna.

KARLKYN (hann er)	KVENKYN (STOFN) (hún er)	HVORUGKYN (það er)
beinn	bein	beint
dimmur		
dökkur		
hollur		
holur		
líkur		
fínn		
einsýnn		
fullur		
hugrakkur		
rakur		
hryggur		
mennskur		
skarpur		
volgur		
þurr		

_____ atriði rétt af 30

dökk – dökkt;	holl – hollt;	hol – holt;	lík – líkt;
dimm – dimmt;	fin – fínt;	rök – rakt;	voig – voigt;
einsýn – einsýnt;	full – fullt;	hugrökk – hugrækkt;	purrr – purrt;
hygg – hrygt;	mensk – menskt;	skörp – skarpt;	

Lýsingarorð stígbreytast þegar um samanburð er að ræða. Stigin eru þrjú:

FRUMSTIG, MIÐSTIG, EFSTASTIG.

FRUMSTIG er notað þegar ekki er um neinn samanburð að ræða heldur einungis lýsingu.

MIÐSTIG er notað til að bera tvennt saman.

EFSTASTIG er notað þegar fleira en tvennt er borið saman.

Dæmi: beittur – beittari – beittastur
 stór – stærri – stærstur (ekki stæðstur)
 hár – hærri – hæstur (ekki hæðstur)

Stofn: hún er beitt – hún er stór – hún er há

Finndu stofn og efstastig lýsingarorðanna í kvenkyni.

FRUMSTIG (STOFN) (hún er)	MÍÐSTIG (hún er)	EFSTASTIG (hún er)
grönn	grönnri	grönnst
	kaldari	
	hærri	
	lægri	
	stærri	
	frakkari	
	rýrari	
	grynnri	
	seinni	
	vænni	
	hagsýnni	
	beittari	
	dýpri	

köld – kaldari – köldust; há – hæri – hæst; lág – lægri – lægst;
stór – stærri – stærst; frökk – frökkari – frökkust; ryr – ryrari – ryrust;
grunn – grunnri – grunnst; seinn – seinni – seinnust; væn – vænni – vænnust;
hagsýn – hagsýnni – hagsýnnust; beitt – beittari – beittust;
djúpi – djúpri – djúpst.

Frumstig lýsingarorða
í hvorugkyni, eintölu, nefnifalli
endar alltaf á -t.

Notaðu orðabók ef þú ert ekki
viss um rithátt efstastigsins.

Finndu stofn lýsingarorðanna ásamt frumstigi og efstastigi í hvorugkyni.

STOFN LO. (hún er)	FRUMSTIG (það er)	MÍÐSTIG (það er)	EFSTASTIG (það er)
væn	vænt	vænna	vænst
		gulara	
		gleggra	
		dekkra	
		hollara	
		hreinna	
		dimmara	
		fyllra	
		mýkra	
		merkara	
		tregara	
		þykkara	
		hálla	

gul / gult – gulara – gulas; gögg / göggt – gleggja – gleggst;
dökk / dökkt – dekkra – dekkst; holl / hollt – hollara – hollast;
hrein / hreint – hreina – hreinas; dimm / dimmt – dimmara – dimmast;
full / fullt – fyllra – fyllst; mjúk / mjúkt – mykra – mykst;
merk / merkt – merkara – merkast; treg / tregt – tregara – tregast;
pykk / pykkt – pykkara – pykkast; hál / hált – hálra – hálst.

Einfaldur samhljóði er t.d.

l – k – p – b

Tvöfaldur samhljóði er t.d.

ll – kk – pp – bb

Skrifaðu einfaldan eða tvöfaldan samhljóða í eyðurnar eftir því sem við á.

Klara hafði mjú_____t og liðað hár. Loftið var þun_____t
g – gg – k – kk g – gg
g – gg – k – kk
 og ra_____t í gróðurhúsinu. Efnið var sna_____t við-
s – ss r – rp
g – gg – k – kk
 komu. Úti var hva_____t og veðurútlitið ótry_____t.
n – nn g – gg – k – kk
 Ólöf hefur gra_____t mitti. Sty_____t ljónið var
g – gg – k – kk g – gg – k – kk
 tre_____t að fara inn í búrið. Barnið var hugra_____t
f – ff – p – pp l – ll
 þegar það stakk sér djú_____t í ka_____t vatnið. Dóra
g – gg – k – kk g – gg – k – kk
 bað um þy_____t teppi fyrir sjú_____t barnið. Valgerði
r – rr r – rr
 fannst skyrið sú_____t og kjötið þu_____t og
g – gg n – nn
 sei_____t. Hönnu fannst brý_____t að Helga gerði
g – gg – k – kk
 eitthvað sérsta_____t í málinu. Gamalmennið var orðið
g – gg – k – kk
 klö_____t.

_____ atriði rétt af 20

Klara hafði mjúkt og líðað hár. Loftið var þungt og rakt í gróðurhúsinu. Efníð var snarpt viðkomu. Úti var hvasst og veðurútlitið ótryggt. Ólöf hefur grannt mitti. Styggt ljónið var tregt að fara inn í búrið. Barnið var hugrakktt þegar það stakk sér djúpt í kalt vatnið. Dóra bað um þykkt teppi fyrir sjúkt barnið. Valgerði fannst skyrið surt og kjótið þurrt og seigt. Hönnu fannst brynt að Helga gerði eitthvað sérstakt í málinu. Gamalmennið var orðið klökktt.

Stofn lýsingarorða
finnst með því að láta orðin
hún er
fyrir framan orðið.

Skrifaðu einfaldan eða tvöfaldan samhljóða í eyðurnar eftir því sem við á.

g – gg – k – kk   n – nn

Veðurútlitið var dö_____t. Axel á brý_____t erindi við
n – nn   l – ll

Rögnu. Baðherbergið var málað brú_____t og gu_____t.
g – gg – k – kk   l – ll   g – gg – k – kk

Húsið er allt ska_____t og skæ_____t. Blei_____t hjól
r – rr

tapaðist í gær. Sigrúnu þótti sú_____t í broti að fá aðeins
l – gl – lg   l – ll

vo_____t vatn í baðið. Grími þótti i_____t að heyra
l – ll   g – gg – k – kk

hve_____t hljóðið rétt við eyrað. Barnið er sla_____t í
n – gn – ng   g – gg – k – kk

reikningi. Hlassið er þu_____t. Freyja sýndi snö_____t

viðbragð og slökkti eldinn. Davíð styður Sölva gegnum
g – gg – k – kk   n – nn   g – gg – k – kk

þy_____t og þu_____t. Folaldið var tre_____t í taumi
f – ff

en að öðru leyti ljú_____t eins og lamb. Hárið er
n – nn   g – gg – k – kk

hrei_____t og mjú_____t.

_____ atriði rétt af 20

Skrifaðu einfaldan eða tvöfaldan samhljóða í eyðurnar
eftir því sem við á.

l – ll

n – gn – ng

Ljónið er við_____t spendýr og er alge_____t í Afríku,

l – ll

g – gg – k – kk

sunnan Sahara. Það er gu_____t að lit og lí_____t ketti

g – gg – k – kk

að vaxtarlagi. Það er liðu_____t og getur stokkið bæði

t – tt

n – gn – ng

t – tt

há_____ og la_____t. Ljón halda sig í li _____lum

g – gg – k – kk

hópum og veitir eitt kröftu_____t karldýr hópnum

m – mm

forystu. Ljónið er gri_____t og drepur önnur dýr sér

l – ll

n – gn – ng

til matar. Þegar það er orðið gama_____t og þu_____t

á sér leggst það á búsmala í högum og við þorp.

_____ atriði rétt af 12

Ljónið er villt spendyr og er algengt í Afríku, sunnan Sahara. Það er gult að lit og líkt keti að vaxtarlagi. Það er líðugt og gétur stökkíð bæði hátt og langt. Ljón haldast í litlum hópum og veitir eitthvert kröftugt karldyr hópunum forystu. Ljónið er grimmt og drepur sér til matar. Þegar það er orðið gamalt og þungt á sér leggst það á búsmála högum eða við þorp.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur lítið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA																
Ljón	—	ið	er	vi	—	ll	—	t	spen	—	dýr	og	er			
al	—	ge	—	ng	—	t	í	Afr	—	ík	—	u,	sun	—	an	
Sa	—	har	—	a.	Það	er	gu	—	l	—	t	að	lit			
og	líkt	kett	—	i	að	vaxt	—	ar	—	lag	—	i.	Það			
er	lið	—	u	—	g	—	t	og	get	—	ur	sto	—	kk	—	ið
bæð	—	i	há	—	tt	og	langt.	Ljón	hald	—	a					
sig	í	li	—	t	—	lum	hóp	—	um	og	veit	—	ir	eitt		
kröft	—	u	—	g	—	t	karl	—	dýr	hópn	—	um				
for	—	yst	—	u.	Ljón	—	ið	ert	gri	—	mm	—	t	og		
drep	—	ur	önn	—	ur	dýr	sér	til	mat	—	ar.					

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Ljónið er villt spendýr og er algengt í Afríku, sunnan Sahara. Það er gult að lit og líkt ketti að vaxtarlagi. Það er liðugt og getur stokkið bæði hátt og langt. Ljón halda sig í litlum hópum og veitir eitt kröftugt karldýr hópnum forystu. Ljónið er grimmt og drepur önnur dýr sér til matar. Þegar það er orðið gamalt og þungt á sér leggst það á búsmala í högum og við þorp.

Finndu þér stutta grein eða frétt í dagblaði.
Strikaðu undir öll lýsingarorðin í henni,
finndu stofn þeirra og skrifaðu listann á þessa síðu.

Skrifaðu nokkrar línur um eitthvert dýr (í hvorugkyni), t.d. hreindýr,
lamb eða svín. Hafðu í huga útlit, hæfileika, hreyfingu, hljóð og
mataræði. Notaðu eins mörg lýsingarorð og þú getur.

UM STOFN SAGNORÐA

Regla:

Stofn sagnorða segir til um rithátt þeirra.

- a) Ef tvöfaldur samhljóði er í stofni sagnorðs er hann í öllum myndum þess.
- b) Röð stafa í stofni sagnorðs helst í öllum myndum þess.

Ef stofn gefur ritháttinn óljóst til kynna heyrst hann yfirleitt vel í þátíð,
t.d. smjúga – smaug

Pumalputtaregla:

Stofn sagnorða finnst í nafnhætti án a.

Til að finna stofn sagnorðs á að setja
orðið að fyrir framan sagnorðið.

Dæmi:

stofn

að **spenna**

að **þekja**

að **kemba**

að **sigla**

ég **spennti**

ég **þakti**

ég **kembdi**

ég **sigldi**

hef **spennt**

hef **þakið**

hef **kembt**

hef **siglt**

Finndu þátíð og lýsingarhátt þátíðar af þessumsagnorðum.

NAFNHÁTTUR (stofn)	ÞÁTÍÐ (ég ... í gær)	LÝSINGARH. ÞT. (ég hef)
að keppa	keppti í gær	hef keppt
að þekkjja	í gær	hef
að fylla	í gær	hef
að þynna	í gær	hef
að skemma	í gær	hef
að skemmta	í gær	hef
að byggja	í gær	hef
að skyggja	í gær	hef
að glenna	í gær	hef
að kreppa	í gær	hef
að fenna	í gær	hef
að hvessa	í gær	hef
að missa	í gær	hef
að hneppa	í gær	hef
að skekkja	í gær	hef

þekkti – þekkt; fyllti – fyllt; þynti – þynt; skemmdi – skemmt; skemmti –
skemmt; byggði – byggð; skyggði – skyggð; glennti – glennt; kræppti –
kræppt; fœnti – fœnt; hvæssti – hvæsst; missi – miss; hnæppti – hnæppt;
skékkti – skékkt.

Orðin á næstu síðu eru sérstaklega vandrituð. Fólki
hættir til að víxla stöfum inni í orðunum vegna
framburðar.

Dæmi: sigldi verður stundum sílgdi
rigndi verður stundum ringdi o.s.frv.

Til að finna réttan rithátt þarf að finna stofn sagnorðsins
og halda svo þeim rithætti. Stundum heyrir þó ritháttur
betur í þátíð sagnanna.

Stofn sagnorða finnst í nafnhætti
(að sigla, að rigna, að beygja)

Þátíð – það sem ég gerði í gær
(ég sigldi, rigndi, ég beygði)

Lýsingarháttur þátíðar – það sem hefur gerst
(hef siglt, hefur rignt, hef beygt)

Finndu þátíð og lýsingarhátt þátíðar af þessum sagnorðum.

NAFNHÁTTUR (stofn)	ÞÁTÍÐ (ég ... í gær)	LÝSINGARH.ÞT: (ég hef)
að sigla	sigldi í gær	hef siglt
að hvolfa	í gær	hef
að hrygna	í gær	hef
að velgja	í gær	hef
að gegna	í gær	hef
að skelfa	í gær	hef
að lygna	í gær	hef
að svelgja	í gær	hef
að rigna	í gær	hef
að hegna	í gær	hef
að demba	í gær	hef
að kefla	í gær	hef
að efna	í gær	hef
að fylkja	í gær	hef
að tefla	í gær	hef

hvoftí - hvoft; hrygndí - hrygnt; veigí - veigt; gegndí - gegnt; skeftí -
skeft; lygndí - lygnt; sveigí - sveigt; rígní - rígn; hegní - hegn;
dembí - dembt; keftí - keft; eíndí - eínt; fylktí - fylkt; teltí - telt.

Láttu rithátt stofns ráða því hvort þú
skrifar einfaldan eða tvöfaldan
samhljóða.

Dæmi: keppa (stofn með pp)

ég keppti í gær og

ég hef keppt (hvort tveggja með pp)

Þegar þú býrð til sagnorðin þarftu oft að
breyta um sérhljóða. Til að auðvelda þér
sagnorðagerðina getur þú stuðst við
þessar hljóðbreytingar:

a > e

o > y

a > ö

ú > ý

e > í

jó > ý

á > æ

au > ey

ó > æ

Búðu til sagnorð sem eru skyld þessum nafnorðum.

NAFNORÐ	SAGNORÐ	NAFNORÐ	SAGNORÐ
taug	– að teygja	mjúkur	– að mýkja
hlaup	– að	harður	– að
sönnun	– að	lágur	– að
nafn	– að	magur	– að
mál	– að	volgur	– að
straumur	– að	sjúkur	– að
þökk	– að	hvass	– að
sókn	– að	grannur	– að
ljós	– að	þungur	– að
ból	– að	stór	– að
krókur	– að	svangur	– að
dauði	– að	smár	– að
stjórn	– að	blautur	– að

hleypa (hlaupa), sanna, nefna, mæla (mála), streyma, þakka, sækja, lýsa, bæla (bóla), krækja, deyða, stýra (stjórna), herða, lægja, megra, veigja, sýkja, hvessa, grenna, þyngrja, stækka, svengrja, smækka, bleyta.

Ef þú veist ekki hvort þú átt að skrifa gl eða lg, áttu að finna stofninn (að . . .).
Þá kemur stafaröðin skýrt fram.

Stundum reynist ekki unnt að heyra á stofni sagnorða hvernig þau skuli skrifuð. Rétt er að finna þátíðina ef ekki dugir að beita stofninum.

Dæmi: að smeygja, að beygja.
Hér heyrir g ekki í nafnhættinum en heyrir vel í þátíðinni: smeygði, beygði.

Þegar hvessti renndi fljótt í síðirnar og vegir tæppust. Reyktu svínakjöt
 og steiktum kartöflum var slengt á borðið, drykk dembt í glösin og fólk
 boðið að skella þessu í sig. Börnin þöktu gólfíð kubbum. Hvar fólksu
 þennan fisk? Pulurinn smeygði sér í sætið og ræskti sig áður en
 útsending hófst. Þegar barnið þekkti húsið sitt sleppti það hendi manns-
 ins og hentist heim. Braga sveigdist á þegar Finnur skellti hurðum.
 Gleypu ekki í þig matinn. Bæður skeiðist þegar bátinum var siglt undir
 laga brúna.

að hyggja

að leggja

Þessar tvær sagnir eru undantekningar frá
 reglunni um stofn sagnorða. Þær hafa gg í
 allri nútíðinni en g í þátíðinni.

Dæmi Ég hyggst fara
 Við hyggjum á íbúðarkaup.
 Þú leggur bílnum við bankann.
 Þið leggið bílnum við bankann.
 Þið leggið til matinn.
 Ég hugðist fara.
 Við hugðum á íbúðarkaup.
 Þú lagðir bílnum við bankann.
 Þið lögðuð til matinn.

Þegar þýrián lenti hatði **ri**gt mikið. Sigmar skerpti undir kaffinu. Laukstu við bókina sem ég keypti handa þér? Höfnin var **dy**pkud og bryggjan styrkt. Gréta tøygði sig í hnappinn og slöktti. Þjálfarinn mörkti við þegar drengirnir smeygdu sér inn í salinn. Það hleypti kjarkí í ðon þegar Baldvini tókst að stökkva yfir skurðinn. Guðjón syktist og steypist allur út í bólum. Hurðin hefur skökst á hjörnunum. Logi dekkti litinn og skelli! málningunni á vegginn. Kirtlarnir á Péttri **bó**lgnuðu.

Halla sökkti sér niður í vinnu og sleppti öllum skemmtunum. Hnykkti þér við þegar þú fékst tréttirnar? Birna spennti á sig skölin og renndi sér af stað. Hörður spertti sig eins og hann gat þegar hann keppti í langstökki en varð að una þröja sætinu. Ruslinu var hent á haugana og gömlum fötum brent. Lára téggir sig og beygir á hverjum morgni. Lóa hvolfdi í sig megrunarfæðu í þeirri von að hún grenntist. Magna kveikti á útvarpinu og tyllti sér á bekkinn. Fundurinn samþykkti að grunnaur hussins yrði steyptur.

Skrifaðu í eyðurnar þá samhljóða sem stofn eða pátið
sagnanna gefa tilefni til.

Alma bæ_____ir frá sér flugunum. Móðirin fy_____di
l - gl - lg
n - gn - ng
drengnum í skólann um leið og ly_____di. Fljótamenn
f - ff - p - pp l - lk - kl n - nn
sle_____tu keppninni en fy_____tu liði til að vi_____a á
n - nn s - ks - sk
Ísbirninum. Þórir re_____di augum yfir blaðið, ræ_____ti
l - ll
sig og hóf ræðuna. Margrét fy_____ti geyminn. Hinrik
r - rf g - j
ho_____ði undrandi á Jón bey_____ja stöngina. Þegar
g - gg - k - kk g - gg - k - kk
Björn sý_____tist þe_____ti Jóna strax einkenni sjúk-
n - nn f - ff - p - pp
dómsins. Geir mi_____ti að hann hefði sle_____t
l - gl - lg
hundunum lausum. Tómas fy_____dist vel með og sá
g - gg - k - kk l - gl - lg
að börnin flæ_____tust fyrir. Konan ne_____di nagla í
n - ng - gn
vegginn og he_____di myndirnar upp.

_____ atriði rétt af 19

Alma bægir frá sér flugunum. Móðirin fylgdi drengnum í skólann um leið og lögndi. Fíjótamenn slepptu keppninni en fylktu líði til að vinna á ísbirninum. Þórir renndi augum yfir blaðið, ræskti sig og hóf ræðuna. Margrét fyltti geyminn. Hinrik horði undrandi á Jón beygja stöngina. Þegar Björn syktist þekkti Jóna strax einkenni sjúkdómsins. Gæir minnti að hann hefði sleppt hundunum lausum. Tómas fylgdist vel með og sá að börnin flæktust fyrir. Konan negldi nagla í vegginn og hengdi myndirnar upp.

Skrifaðu í eyðurnar þá samhljóða sem stofn eða þátíð sagnanna gefa tilefni til.

f – ff – p – pp

Þórunn sat og gley_____ti í sig matinn þegar dyrabjöll-
n – gn – ng g – gg – k – kk

unni var hri_____t. Henni hny_____ti við en hún
g – gg g – gg – k – kk

smey_____ði sér frá borðinu og kí_____ti út um
f – ff – p – pp

gluggann. Allir vegir voru tæ_____tir og því lítil von um
n – nn

gestakomu. Síðustu daga hafði fe_____t nokkuð og nú
n – gn – ng r – rr

ky_____di snjónum niður. Snati spe_____ti eyrun, þaut
n – nn

fram í forstofu og li_____ti ekki látum fyrr en Þórunn
f – ff – p – pp

opnaði dyrnar og hley_____ti honum út. Fyrir utan
s – ss g – gg – k – kk

blö_____tu við henni tvö ungmenni sem hú_____tu

úrvinda upp við dyrastafinn.

Þórunn sat og gleypði í sig matinn þegar dyrabjöllunni var hringt. Henni hnykkði við en hún smeygði sér frá borðinu og kíkði út um gluggann. Allir vegir voru teppðir og því lítil von um gestakomu. Síðustu daga hatði **fennt** nokkuð og nú kynndi snjónum niður. Snati sperrti eyrun, þaut fram í forstofu og linnu ekki látum fyrir en Þórunn opnaði dyrnar og hleypti honum út. Fyrir utan blöstu við henni tvö ungmenni sem húktu úrvinda upp við dyrastafinn.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA											
Þór	unn	sat	og	gley	p	t	i	í	sig		
mat	inn	þeg	ar	dyr	a	bjöll	unn	i			
var	hri	ng	t.	Henn	i	hny	kk	t	i		
við	en	hún	smey	g	ð	i	sér	frá			
borð	in	u	og	kí	k	t	i	út	um		
glugg	ann.	All	ir	veg	ir	vor	u				
te	pp	t	ir	og	því	lít	il	von	um		
gest	a	kom	u.	Síð	ust	u	dag	a			
hafð	i	fe	nn	t	nokk	uð	og	nú			
ky	ng	d	i	snjón	um	nið	ur.				
Snat	i	spe	rr	t	i	eyr	un,	þaut			
fram	í	for	stof	u	og	li	nn	t	i		
ekk	i	lát	um	fyrir	en	Þór	unn	opn	að	i	
dyrn	ar	og	hley	p	t	i	hon	um	út.		

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsgagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Þórunn sat og gleypiti í sig matinn þegar dyrabjöllunni var hringt. Henni hnykkti við en hún smeygði sér frá borðinu og kíkiti út um gluggann. Allir vegir voru tepptir og því lítil von um gestakomu. Síðustu daga hafði fennt nokkuð og nú kyngdi snjónum niður. Snati sperrti eyrun, þaut fram í forstofu og linnti ekki látum fyrr en Þórunn opnaði dyrnar og hleypti honum út. Fyrir utan blöstu við henni tvö ungmenni sem húktu úrvinda upp við dyrastafinn.

UM HÆTTI OG KENNIMYNDIR SAGNORÐA

Sérhvert sagnorð breytist eftir tilgangi frásagnar (notkun). Sama sagnorðið er til í sex háttum, ýmist í nútíð eða þátíð.

Hættirnir eru:

nafnháttur	(nh.)	boðháttur	(bh.)
framsöguháttur	(fh.)	lýsingarháttur nútíðar	(lh.nt.)
viðtengingarháttur	(vh.)	lýsingarháttur þátíðar	(lh.pt.)

Um hætti sagnorða.

Háttur:	Tíð:	Merkingarlegt einkenni:	Hjálparorð	Sagnorð
nh.	nt.	heiti sagnorðsins	að . . .	draga
fh.	nt.	bein fullyrðing	ég . . . í dag	dreg
	þt.	eða spurning	ég . . . í gær	dró
vh.	nt.	e-ð hugsanlegt eða	þótt ég . . . í dag	dragi
	þt.	mögulegt, ósk, bæn	þótt ég . . . í gær	drægi
bh.	nt.	skipun	. . . þú	drag (þú)
lh.nt.	nt.	lýsandi hlutverk	endar á -andi	dragandi
lh.pt.	þt.	lýsingarorðsmynd	hefur hjálpar- sagnirnar: hafa, vera verða	hef dregið er dreginh verð dreginn

Um kennimyndir sagnorða.

Kennimyndir eru frumhlutar eða aðalhlutar sagnorða sem aðrar myndir sagnorðanna eru gerðar af. Kennimyndir hvers sagnorðs eru ýmist þrjár eða fjórar og eru auðkenndar með raðtölum, 1., 2., 3. og 4. kennimynd (km.)

Sagnorð eru kölluð **veik** ef 2. km. þeirra hefur fleiri en eitt atkvæði (fleiri en einn sérhljóða). Þessi sagnorð hafa einnig endinguna í 2. km. Veik sagnorð hafa þrjár kennimyndir.

1. km.	2. km.	3. km.
(nh.) leita	(fh. þt. et.) leitaði	(lh. þt.) leitað
NÚTÍÐ	ÞÁTÍÐ	

Sagnorð eru kölluð **sterk** ef 2. km. þeirra er einungis eitt atkvæði og hefur því ekki endingu. Sterk sagnorð hafa fjórar kennimyndir.

1. km.	2. km.	3. km.	4. km.
(nh.) spinna	(fh. þt. et.) spann	(fh. þt. ft.) spunnum	(lh. þt.) spunnið
NÚTÍÐ	ÞÁTÍÐ		

Af sumum sterkum sagnorðum er hægt að mynda nýjar sagnir, svokallaðar **orsakasagnir**. Þær eru myndaðar af 2. km. sterkra sagna, eru alltaf veikar og hafa því þrjár kennimyndir.

sníða	sneið	sniðum	sniðið
	↓		
	sneiða	sneiddi	sneitt
fjúka	fauk	fukum	fokið
	↓		
	feykja	feykti	feykt

Finndu kennimyndir sagnanna, myndaðu af þeim orsakasagnir og skrifaðu einnig kennimyndir þeirra.

bíta			
drífa			
hníga			
bíða			
líta			
ríða			
rífa			
rísa			

rita, beit, bitum, bitö – beita, beitti, beitt; drifa, dreif, drifum, drifiö –
 dreifa, dreiföi, dreift; hniga, hneig, hneigum, hneigiö – hneigja, hneigiöi,
 hneigt; bóa, beio, biöum, beioi – beioa, beioi, beitt; litja, leit, litum,
 litö – leitja, leitöi, leitö; róa, reio, röum, reioi – reioa, reioi, reitt;
 rísa, reis, risum, risiö – reisa, reisti, reist.

Af kennimyndum sagnorða eru leiddar aðrar gerðir hennar. Nútíðin myndast öll af 1. km. (nafnhætti), viðtengingarháttur þátíðar er myndaður af 3. km. sterkra sagnorða.

1. km.	2. km.	3. km.	4. km.
nh.	fh. þt. et.	fh. þt. ft.	lh. þt.
fh. nt.			
vh. nt.		vh. þt.	
bh.			
lh. nt.			
} NÚTÍÐ		} ÞÁTÍÐ	

- FRAMSÓGUHÁTTUR NÚTÍÐAR:** er alveg eins og nafnháttur nema -a í enda nafnháttar fellur brott og stundum eiga hljóðbreytingar sér stað.
- VIÐTENGINGARHÁTTUR NÚTÍÐAR:** er alveg eins og nafnháttur nema hvað -a í enda orðsins breytist í -i.
- VIÐTENGINGARHÁTTUR ÞÁTÍÐAR:** myndast af 3. kennimynd og gjarnan með hljóðbreytingu.
- BOÐHÁTTUR:** er alveg eins og nafnháttur nema hvað -a í enda sagnorðs fellur brott.
- LÝSINGARHÁTTUR NÚTÍÐAR:** er eins og nafnháttur nema hvað hann endar á -andi.

Allar nútíðarmyndir sagnorða eru myndaðar af nafnhætti og hafa því rithátt hans. Þó geta orðið ákveðnar hljóðbreytingar inni í orðinu og endingar falla brott eða breytast. Það sama gildir um viðtengingarhátt þátíðar.

	1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
nh.	að ...	ég ... í gær	við í ... gær	hef ...
fh.	ég ... í dag			
vh.	þótt ég ... í dag		þótt ég ... í gær	
bh.	... (þú)			
lh.nt.	... andi			
	NÚTÍÐ		ÞÁTÍÐ	

	1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
nh.	finna	fann	fundum	funduð
fh.	finn			
vh.	finni		fyndi	
bh.	finn (þú)			
lh.nt.	finnandi			

Finndu kennimyndir og afleiddar myndir þessara sagnorða.

1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
binda			
_____			
_____			
_____			
_____			

1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
fara			
_____			
_____			
_____			
_____			

binda	batt	bundum	bundið	fara	för	förum	farir	farandi
bind				fer			feri	
bindi				fari			fari	farandi
bind (þú)				far (þú)			far (þú)	farandi
bindandi								farandi

Hvað eru afleiddar myndir sagnorða?

Helstu hljóðbreytingar sem koma fyrir í afleiddum myndum sagnorða og orsakasögnum eru þessar:

a > e	að fara – ég fer	u > y	fundum – fyndi
ó > æ	slógum – slægi	jú > ý	að ljúga – ég lýg
á > æ	að gráta – ég græt	jó > ý	að bjóða – ég býð

Finndu kennimyndir og afleiddar myndir þessara sagnorða.

1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
sjá _____ _____ _____	_____ _____ _____	_____ _____ _____	_____ _____ _____
1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
lesa _____ _____ _____	_____ _____ _____	_____ _____ _____	_____ _____ _____
1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
brjóta _____ _____ _____	_____ _____ _____	_____ _____ _____	_____ _____ _____
1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
vinna _____ _____ _____	_____ _____ _____	_____ _____ _____	_____ _____ _____

lesid	lasum	las	lesa	söd	säum	sä	sja
	läsi	läsi	les		sæi	sæi	sja
	les (+ þu > lestu)	lesandi	lesandi		sja (þu)	sjaandi	sjaandi
unnið	unnunum	vanna	vanna	brötið	brutum	braut	bróta
	ynni	vinn	vinn		bryti	bryti	brýta
		vinn (þu)	vinnandi		brjóti	brjóti	brjóta
		vinnandi	vinnandi		brjóti + þu < brjóttu)	brjóti	brjóti

Hvernig eru orsakasagnir myndaðar?

Myndaðu orsakasagnir af þessum sögnum (athugaðu vel hljóðbreytingarnar á bls. 70):

sjóða _____

fara _____

gala _____

spinna _____

hlaupa _____

Finndu kennimyndir og afleiddar myndir þessara sagnorða.

1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
bera _____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____
njóta _____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____
líta _____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____
vera _____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____

_____atriði rétt af 28

bera	bar	bárum	borð	njóta	naut	nutum	notið
ber				nýt			
beri		bæri		njóti			
ber (þú)				njóti (+ þú < njóttu)			
berandi	leit	litum	litið	njóandi	var	vorum	verið
lita				vera			
lita				er			
liti				sé			
liti				væri			
lit (+ þú < littu)				ver (+ þú < vertu)			
litandi				verandi			

Þú getur æft þig enn frekar ef þú vilt.

	1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
nh.				
fh.				
vh.				
bh.				
lh.nt.				

	1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
nh.				
fh.				
vh.				
bh.				
lh.nt.				

	1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
nh.				
fh.				
vh.				
bh.				
lh.nt.				

UM G

Regla:

- Skrifu á **g** þótt það heyrst ekki í framburði, ef g-hljóðið kemur fram í einhverri mynd orðsins eða skyldum orðum.
- Í sumum orðum á að skrifa **g** þótt það heyrst hvergi í framburði. Slík orð verður að leggja á minnið eða styðjast við orðabækur. Dæmi: *fága, bjúga, kúga, klíga, lóga, skógur*

Þumalputtaregla:

Þegar ja-ji-ju framburður er í orði þarf að athuga vel hvort g finnst í einhverri mynd þess. Sé vafaorðið:

- Nafnorð, fallbeygir þú það í öllum föllum (hér er ... um ... frá ... til ...)
  - Lýsingarorð, finnur þú stofninn (hún er ...)
  - Sagnorð, finnur þú stofninn (að ...)
- eða þatíð eintölu (ég ... í gær)

Í sumum tilvikum heyrst g-hljóðið ekki í neinni mynd orðsins. Þá þarf að huga að skyldum orðum (hádegi – dagur).

Sjá dæmi á næstu síðu.

Skýring:

- g** er hljóðlaust á undan **j** (segja)
- g** er oft hljóðlaust á milli tveggja sérhljóða (fljúga)
- g** er oft borið fram sem **j** á undan **i** (skagi)

Dæmi:*(Skáletruð g tákna hljóðlaus g)***Nafnorð:**

hér er stigi	Egill	morgunn
um stiga	Egil	morgun
frá stiga	Agli	morgni
til stiga	Egils	morguns

Lýsingarorð:

	(stofn)
þeir eru þægir	hún er þæg
þeir eru seigir	hún er seig

Sagnorð:

(nafnháttur)	(bátíð eintala)	(lýsingarháttur fleirtala)
að fljúga	ég flaug í gær	þeir voru flognir
að segja	ég sagði í gær	þeir voru sagðir
að vígja	ég vígði í gær	þeir voru vígðir
að negla	ég negldi í gær	þeir voru negldir

G í skyldum orðum:

hádegi skylt dagur
birgðir skylt að birgja

Til viðbótar:

Um sagnorðin draga, vega, liggja, hlæja og slá,
gilda sérstakar reglur — sjá næsta kafla.

Logi (*um Loga*) fylgdi (*að fylgja*) Guðlaugi (*um Guðlaug*) heim frá flugvellinum eftir að flugi (*um flug*) hafði verið frestað. Egill (*frá Agli*) heilsar nýjum (*hún er ný*) degi (*um dag*) um leið og hann lítur í spegil (*frá spegli*). Krakkarnir eru þægir (*hún er þæg*). Karlarnir eru drjúgir (*hún er drjúg*)

þótt þeir séu nær karlæ_____ir. Bo_____i lei_____ir íbúð í miðbænum. Illu_____i se_____ir að sti_____inn sé ekki fú_____inn og að það sé só_____un að henda honum. Það var ly_____i að Bra_____i væri að dey_____ja úr hræðslu í gær. Það er ánæ_____julegt að þið skulið hafa samei_____inlegan háde_____isverð.

Finndu nefnifall þessara nafnorða.

NEFNIFALL	ÞOLFALL (STOFN)
hér er Bragi	um Braga
hér er	um Boga
hér er	um Illuga
hér er	um Loga
hér er	um stiga
hér er	um sviga
hér er	um áhuga
hér er	um aga
hér er	um haga
hér er	um maga
hér er	um trega
hér er	um bardaga
hér er	um skaga

_____ atriði rétt af 12

Lausnir eru á bls. 80.

Fallbeygðu þessi nafnorð.

hér er

um

frá Agli

til

hér er tugur

um

frá

til

hér er

um áhuga

frá

til

hér er vegurinn

um

frá

til

hér er

um

frá

til lags

hér er

um

frá

til laugarinnar

Bogi, Illugi, Logi, stigi, svigi, áhugi, agi, hagi, magi, tregi, bar-
dagi, skagi.

Egill, Egill, Agill, Egills — turgur, tung, tugi, tugar
áhugi, áhuga, áhuga, áhuga — vegurinn, veginn, veginnum, vegarinn
lag, lag, lagi, lags — laugin, laugina, lauginni, laugarinnar

Ef erfitt er að heyra hvort eigi að skrifa g í
nafnorðum þarf að beygja orðið í föllum.

Sé g-hljóð í einhverju falli orðsins
er skrifað g í öllum myndum þess,
þ.e. í öllum föllum eintölu og fleirtölu.

Stundum heyrir g-hljóðið vel í einhverju
falli nafnorðs en breytist í j-hljóð um leið og
greinir bætist við það.

Í sumum tilvikum nægir ekki að fallbeygja nafnorð
til að finna hvort eigi að skrifa það með g.

Verður þá að huga að merkingu þess.

Ef skyld orð (no., lo., so.) eru skrifuð með g
á einnig að skrifa umrætt nafnorð með g.

Dæmi: hér er hádegi
um hádegi
frá hádegi
til hádegis

G-hljóðið heyrir hvergi í fallbeygingunni en hádegi
er skylt orðinu dagur og því skrifað með g.

Finndu karlkyn fleirtölu þessara lýsingarorða.

KARLKYN FLEIRTALA	KVENKYN EINTALA (STOFN)
þeir eru þægir	hún er þæg
þeir eru	hún er drjúg
þeir eru	hún er fræg
þeir eru	hún er fleyg
þeir eru	hún er seig
þeir eru	hún er slæg
þeir eru	hún er deig
þeir eru	hún er hæg
þeir eru	hún er karlæg
þeir eru	hún er feig
þeir eru	hún er bág

_____ atriði rétt af 10

drjúgír; fræggír; fleygír; seigír; slæggír; deigír; hæggír; karlæggír;
feigír; bággír.

Venjulega nægir að finna stofn sagnorða til að komast að rithætti þeirra. Þetta á þó ekki alltaf við þegar um er að ræða sagnorð sem hafa g.

Sé g í sagnorðum heyrir það venjulegast í þátíðinni (hann sagði, hann flaug). Öruggast er þó að finna lýsingarhátt þátíðar í fleirtölu (þeir voru sagðir, þeir voru flognir), því þar heyrir g-hljóðið ef það er í sagnorðinu.

Í sumum orðum á að skrifa g þótt það heyrir hvergi í framburði. Slík orð verður að leggja á minnið eða að styðjast við orðabækur. Á reglusíðunni eru nefnd sjö slík orð. Hver eru þau? Leggðu þau á minnið.

Finndu nafnhátt þessara sagnorða.

NAFNHÁTTUR (að...)	ÞÁTÍÐ (hann...í gær)
að hneigja	hann hneigði
að	hann fleygði
að	hann hægði
að	hann reigði
að	hann þagði
að	hann lægði
að	hann sagði
að	hann flaug
að	hann saug
að	hann eygði
að	hann nægði
að	hann beygði

að flýgja; að hægja; að reigja; að þægja; að lægja; að segja;
 að fljúga; að sjúga; að eygja; að nægja; að beygja.

Skrifaðu g í eyðurnar og finndu skyld orð sem hafa greinileg g-hljóð.
 Notaðu stafsetningarorðabók ef þú ert í vafa.

Skyld orð

bey___jan	baugur – ég beygði
ánæ___jan	_____
tey___jan	_____
ly___in	_____
hnei___ing	_____
niðurlæ___ing	_____
síðde___i	_____
friðþæ___ing	_____
heybir___ðir	_____
svei___ja	_____
bjú___a	_____
skó___ur	_____

Skrifaðu g í eyðurnar þar sem við á.

Bra____i se____ir það ly____i að olnbo____inn sé
brákaður. Drengirnir eru þæ____ir á kvöldin. Storminn er
að læ____ja. Fötin lá____u í hrú____u á gólfinu.

Bo____i se____ist ekki geta dre____ið það að
endurnýj____a miðana. Bændurnir verða vandræða-
le____ir þegar E____ill fer að tala um heybir____ðir.

Lo____inn sást ágætlega. Stúlkurnar smjú____a fram
hjá Hu____rúnu. Tómas ey____ir enga von og býst við
að bræðurnir yfirbu____i hann þá og þe____ar. Gömlu
gæruúlpurnar eru ófá____anlegar í verslunum. Frey____ju
klí____jaði við fýlunni úr pokanum.

Bragi segir það lygi að oluboginn sé brákaður. Drengirnir eru þægir á kvöldin. Storminn er að lægja. Fötin lágu í hrúgu á gólfinu. Bogi segist ekki geta dregið það að endurnýjamaðana. Bændurnir verða vandræða- legir þegar Egill fer að tala um heybirgðir. Loginn sást ágæt- lega. Stúlkurnar smjúga fram hjá Huglunu. Tómas eygir enga von og býst við að bræðurnir yfirbúgi hann þá og þegar. Gömlu gæruúlpurnar eru ófáanlegar í verslunum. Freyju klígjáði við tylunni úr pokanum.

Hvaða sjö orð áttir þú að leggja á minnið?

Skrifaðu g í eyðurnar þar sem við á.

E_____ill heldur að það du_____i að lei_____ja út eitt
herbergi. Arnfinnur er eins og hani á hau_____ eftir að
hann fékk að fljú_____a í flu_____vélinni um da_____inn.
Áslau_____ sá ló_____uunga gæ_____jast undan grasinu.
Reynt var að stí_____a Si_____fúsi og Hu_____rúnu í
sundur. Heldur þú að það sé enn áhu_____i fyrir
la_____i sem var samið fyrir einum áratu_____? Börnin
stöfluðu viðartá_____um í hrú_____u í skó_____arjaðrinum.
Gunnlau_____i tókst að bæ_____ja flu_____unum frá.
Þegar búið var að ví_____ja kirkjuna tók Emelía fólk af
næstu bæ_____jum tali.

_____ atriði rétt af 24

Egill heldur að það dugi að leigja út eitt herbergi. Arnfinnur er eins og hani á haug eftir að hann fékk að fljúga í flugvélinni um daginn. Áslaug sá löunga gægjast undan grasinu. Reynt var að stífa Sigfúsi og Hug- rúnu í sundur. Heldur þú að það sé enn áhugi fyrir lagi sem var samið fyrir einum áratug? Börnin stöfluðu viðartögum í hrúgu í skógarjadrinum. Gunnlaugi tókst að bægja flugunum frá. Þegar búið var að vígja kirkjuna tók Emelía fólk af næstu bæjum tall .

Skrifaðu g í eyðurnar þar sem við á.

Bo_____i E_____ilsson var í sínum ei_____in heimi
þetta síðde_____i þótt allir aðrir væru á ferð og flu_____i.
Hu_____ur hans glímdi við það sem hann ætlaði að
se_____ja í þættinum Um da_____inn og ve_____inn í
útvarpinu. Honum höfðu flo_____ið í hu_____ ýmis efni,
svo sem: nó_____ á sá, sér næ_____ja lætur, sjálfsa_____i
, innsæ_____i og örla_____atrú. Bo_____i var samt
engan ve_____inn ánæ_____ður. Hann ætti ef til vill
að ræða frekar eitthvað áþreifanlegra, eins og til dæmis
ný_____ju sundlau_____ina að Frey_____julundi eða
skó_____rækt?

_____ atriði rétt af 23

Bogi Egilsson var í sínum eigin heimi þetta síðdegi þótt allir aðrir væru á ferð og flugi. Hugur hans glímdi við það sem hann ætlaði að segja í þættinum Um daginn og veginn í útvarpinu. Honum höfðu flögid í hug ymis efni, svo sem: nóg á sa, sér nægja lætur, sjálf sagi, innsæi og örлагatrú. Bogi var samt engan veginn á nægður. Hann ætti ef til vill að ræða frekar eitthvað ápreifanlegra, eins og til dæmis nýju sundlaugina að Freyjulundi eða skögrækt?

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA																	
Bo	—	g	—	i	E	—	g	—	ils	—	son	var	í	sín	—	um	
ei	—	g	—	in	heim	—	i	þett	—	a	síð	—	de	—	g	—	i
þótt	all	—	ir	aðr	—	ir	vær	—	u	á	ferð	og					
flu	—	g	—	i.	Hu	—	g	—	ur	hans	glímd	—	i	við			
það	sem	hann	ætl	—	að	—	i	að	se	—	g	—	ja	í			
þætt	—	in	—	um	Um	da	—	g	—	inn	og	ve	—	g	—	inn	
í	út	—	varp	—	inu.	Hon	—	um	höfð	—	u	flo	—	g	—	ið	
í	hu	—	g	ým	—	is	efn	—	i,	svo	sem:	nó	—	g			
á	sá,	sér	næ	—	g	—	ja	læt	—	ur,							
sjálfs	—	a	—	g	—	i,	inn	—	sæ	—	i	og					
ör	—	la	—	g	—	a	—	trú.	Bo	—	g	—	i	var	sa	—	mt
eng	—	an	ve	—	g	—	inn	ánæ	—	g	—	ður.					

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Bogi Egilsson var í sínum eigin heimi þetta síðdegi þótt allir aðrir væru á ferð og flugi. Hugur hans glímdi við það sem hann ætlaði að segja í þættinum Um daginn og veginn í útvarpinu. Honum höfðu flogið í hug ýmis efni, svo sem: nóg á sá, sér nægja lætur, sjálfsagi, innsæi og örlagatrú. Bogi var samt engan veginn ánægður. Hann ætti ef til vill að ræða frekar eitthvað áþreifanlegra, eins og til dæmis nýju sundlaugina að Freyjulundi eða skógrækt?

UM G Í DRAGA, VEGA, LIGGJA, SLÁ, OG HLÆJA

Regla:

Sagnorðin **draga, vega, liggja, slá og hlæja** eru skrifuð með **g** nema:

- a) Þau eru **g-laus** í 2. kennimynd (þátíð, eintölu **dró, vó, lá, slá, hló**).
- b) Orðin **slá og hlæja** eru einnig g-laus í 1. kennimynd (nafnháttur og öll nútíðin).

Dæmi:

Kennimyndir sagnorðanna *draga, vega, liggja, slá og hlæja*.

1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
draga	dró	drógum	dregið
vega	vó	vógum	vegið
liggja	lá	lágum	legið
slá	sló	slógum	slegið
hlæja	hló	hlógum	hlegið

Til viðbótar:

Til þess að ná valdi á rithætti þessara fimm sagnorða þarf að læra nokkuð um hætti og kennimyndir (sjá bls.65).

Dæmi

draga, vega, liggja, slá, hlæja

Sagnorðin draga og hlæja hafa, í máli flestra, eins framburð í viðtengingarhætti nútíðar og þátíðar.

Til að finna hvort um er að ræða nt. eða þt. má nota önnur sagnorð í viðtengingarhætti sem eru ólík í framburði.

T.d. fari (sem er vh. nt.)
 færí (sem er vh. þt.)
 a – æ

Dæmi: Ég vona að hann dr _____ gi ætan fisk á færíð.
 (Ég vona að hann fari ... (nú tíð) og því verður dragi með a)
 a – æ
 Ég vonaði að hann dr _____ gi ætan fisk á færíð.
 (Ég vonaði að hann færí ... (þátíð).

Aðrar sagnir í setningunni geta einnig sagt til um í hvaða tíð vafa-orðið er.

	1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
nh.	að ...	ég ... í gær	við ... í gær	hef ...
fh.	ég ... í dag			
vh.	þótt ég ... í dag		þótt við ... í gær	
bh.	... þú			
lh.nt.	... andi			
	NÚTÍÐ	ÞÁTÍÐ		

	1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
nh.	draga	dró	drógum	dregið
fh.	dreg			
vh.	dragi		drægi	
bh.	drag (þú)			
lh.nt.	dragandi			
	NÚTÍÐ	ÞÁTÍÐ		

Finndu kennimyndir og afleiddar myndir þessara sagnorða.

	1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
nh.	vega			
fh.				
vh.				
bh.				
lh.nt.				
nh.	liggja			
fh.				
vh.				
bh.				
lh.nt.				
nh.	slá			
fh.				
vh.				
bh.				
lh.nt.				
nh.	hlæja			
fh.				
vh.				
bh.				
lh.nt.				

vega	vó	vögum	vegð	slá	sló	slögum	slögð
veg	væ	vægum	vægð	slæ	slæ	slægum	slægð
veg!	væ!	væg!	væg!	slæ!	slæ!	slæg!	slæg!
veg (þú)	væ (þú)	væg (þú)	væg (þú)	slæ (þú)	slæ (þú)	slæg (þú)	slæg (þú)
vegandi	væandi	vægandi	vægandi	slæandi	slæandi	slægandi	slægandi
ligja	læ	lægum	lægð	hlæ	hlæ	hlægum	hlægð
lig	læ	lægum	lægð	hlæ	hlæ	hlægum	hlægð
lig!	læ!	læg!	læg!	hlæ!	hlæ!	hlæg!	hlæg!
lig (þú)	læ (þú)	læg (þú)	læg (þú)	hlæ (þú)	hlæ (þú)	hlæg (þú)	hlæg (þú)
ligjandi	læandi	lægandi	lægandi	hlæandi	hlæandi	hlægandi	hlægandi

Þú getur æft þig enn frekar ef þú vilt.

	1. KENNIMYND	2. KENNIMYND	3. KENNIMYND	4. KENNIMYND
nh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
fh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
vh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
bh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
lh.nt.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
nh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
fh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
vh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
bh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
lh.nt.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
nh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
fh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
vh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
bh.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
lh.nt.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Ég dró (2. km.). Þú dróst (2. km.). Hann dró (2. km.). Við drógum (3. km.). Þið dróguð (3. km.). Þeir drógu (3. km.). Ég vil að hann dragi (vh.nt. af 1. km., vil er í nt. og því er dragi í nt.). Ég vildi (pt.) að hann drægi (vh.pt. af 3. km.). Hann er að hlæja (1. km., nh.). Hann hló (2. km.). Þeir hlógu (3. km.). Þeir eru hlæjandi (lh.nt. af 1. km.).

Dilkurinn vó_____ 17 kíló. Dilkarnir vó_____u 33 kíló. Mér er illa við að hann hlæ_____i. Mér var illa við að hann hlæ_____i. Við dró_____um sleðann upp brekkuna. Drengurinn lá_____ í rúminu. Mennirnir sló_____u túnið. Við fórum til bankastjóra og sló_____um lán. Það læ_____i við hneyksli ef þóra slæ_____i þig um peninga. Þeir hlæ_____ju ef það kæmi í ljós að þið dræ_____juð taum Bjarna.

Hvenær eru sagnirnar draga, vega,
og leggja g-laugar?

Hvenær eru sagnirnar slá og
hlæja g-laugar?

Skrifaðu g í eyðurnar þar sem það á við.

Torfi vó_____ steininn í hendi sér. Tannlæknirinn dró_____
tönn úr drengnum. Mennirnir komu að dauðum ísbirninum
þar sem hann lá_____ og dró_____u hann afsíðis. Ef þú
sæ_____ir vel um hvolpinn dæ_____i hann ekki. Börnin
dró_____u sleðann hlæ_____jandi á eftir sér. Við fórum
að slá_____. Gummi lá_____ lengi frameftir í rúminu en
við lá_____um enn lengur. Þegar tjaldið var dre_____ið frá
hófst leikurinn á því að kona sló_____ mann svo fast að
hann steinlá_____. Æstir aðdáendurnir sló_____ust um
miðana.

Torfi vó steininn í hendi sér. Tannlæknirinn **dró** tönn úr drengnum. Mennirnir komu að dauðum ísbirninum þar sem hann **la** og drógu hann afsíðis. Eftir þú **sæir** vel um hvolpin **dæi** hann ekki. Börnin drógu sledann **hlaejandi** á eftir sér. Við förum að **slá**. Gummi **la** lengi fram eftir í rúminu en við láguum enn lengur. Þegar tjaldid var dregid frá hófst leikurinn á því að kona **sló** mann svo fast að hann steinla. /Eftir aðdæundurir slögust um miðana.

Gættu þess að blanda ekki öðrum sagnorðum saman við beygingu þessara fimm sagnorða.

Ýmsum hættir til að láta þessar reglur ná yfir önnur orð, eins og að sjá, þótt ég sjái, þótt ég sæi. Í þessu sagnorði er hvergi g.

Skrifaðu g í eyðurnar þar sem við á.

Þið hlæ____ið. Þið hló____uð. Mennirnir hló____u
þegar þeir sá____u að strákarnir lá____u á gægjum.
Ég vona að þú dra____ir ekki lengi að slá____ blettinn.
Bækurnar lá____u á gólfinu. Það var slá____andi þegar
Hrönn sagði að allir hlæ____ju að manninum. Ýmsir
sögðu að það læ____i ljóst fyrir að bókarinn dræ____i
sér fé úr sjóðnum. Ég vona að brátt dra____i úr snjó-
komunni. Hlæ____ðu ekki þótt ég kunni ekki að slá____
með orfi og ljá. Hann bauðst til að hjálpa stráknum svo
hann dræ____ist ekki aftur úr. Það er ekki hlæ____jandi
að þessu.

_____ atriði rétt af 17

Þið **híeið**. Þið hloguð. Mennirnir hlogu þegar þeir **sáu** að strákarnir lágu á gægjum. Eg vona að þú dragir ekki lengi að **slá** blöttinn. Bækurnar lágu á góffinu. Það var **sláandi** þegar Hrönn sagði að allir hægju að mannum. Ymsir sögðu að það lægi ljóst fyrir að bókarinn drægi sér fé úr sjóðnum. Eg vona að brátt dragi úr snjókomunni. **Híæðu** ekki þótt ég kuni ekki að **slá** með orfi og ljá. Hann bauðst til að hjálpa stráknum svo hann drægist ekki aftur úr. Það er ekki **híæjandi** að þessu.

Skrifaðu **g** í eyðurnar þar sem við á.

Gummi og Pési hlæ____ju ef þeir sæ____ju hvernig við kró____uðum af hrossin. Þú hlæ____ir ekki ef þú læ____ir marflatur á götunni. Guðný hætti að hlæ____ja þegar Sigrún sló____ í borðið og sagði henni að fara að slá____ túnið. Hafliði dró____ upp veskið sitt þegar strákarnir sló____u hann um lán. Þórir sagði að hann sæ____i ekki að neitt læ____i á þótt hann dræ____i að slá____ blettinn. Þótt krakkarnir hlæ____i að atburðinum eru þau bestu skinn. Ég á frekar von á að það dra____i úr frostinu. Karlarnir dró____u við sig svarið.

_____ atriði rétt af 16

Gummi og Pési hlægju eftir **sæju** hvernig við **kröndum** af hrossin. Þú hlægir ekki eftir þú hlægir marfatur á götunni. Guðny hætti að **hlæja** þegar Sigrún **só** í borðið og sagði henni að fara að **sía** túnið. Hafliði **dró** upp veskið sitt þegar strákarnir slógu hann um lán. Þórir sagði að hann **sæi** ekki að neitt lægi á þótt hann drægi að **sía** blöttinn. Þótt krakkarnir **hlæi** að atburðinum eru þau bestu skinn. Eg á frekar von á að það dragi úr frostinu. Karlarnir drógu við sig svarið.

Skrifaðu **g** í eyðurnar eftir því sem við á.

Sólveigu og Bárði tókst að kró_____a af slæ_____an klárinn og leggja við hann á árbakkanum. Bárður vó_____ sig á bak, dró_____ til sín tauminn og hleypti hestinum. Sverrir horfði skellihlæ_____jandi á og taldi að nú dræ_____i til tíðinda enda lá_____ Bárður brátt í ánni. Hann þáði ekki aðstoð Sverris en dró_____st upp úr hundblautur. Sólveig stóð hjá og hló_____. „Þið hlæ_____juð ekki ef þið læ_____juð í því eins og ég,“ tautaði Bárður ergilegur um leið og hann dró_____ af sér stígvélin.

Sólveigu og Bárði tókst að **króa** af slægan klárinn og leggja við hann á árbakkannum. Bárður **vó** sig á bak, **dró** til sín tauminn og hleypti hestinum. Sverrir hortði skelli**hlæjandi** á og taldi að nú drægi til tíðinda enda lá Bárður brátt í ánni. Hann þáði ekki aðstoð Sverris en **dróst** upp úr hundblautur. Sólveig stóð hjá og **hió**. Þið hlægjuð ekki eft þið lægjuð í því eins og ég," tautaði Bárður erglilegur um leið og hann **dró** af sér stígvélin.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA																	
Sól	—	veig	—	u	og	Bárð	—	i	tókst	að	kró	—	a				
af	slæ	—	g	—	an	klár	—	inn	og	leggj	—	a					
við	hann	á	ár	—	bakk	—	an	—	um.								
Bárð	—	ur	vó	sig	á	bak,	dró	til	sín								
taum	—	inn	og	hleypt	—	i	hest	—	i	—	um.						
Sverr	—	ir	horfð	—	i												
skell	—	i	—	hl	—	æ	—	j	—	and	—	i	á	og	tald	—	i
að	nú	dræ	—	g	—	i	til	tíð	—	ind	—	a					
end	—	a	lá	Bárð	—	ur	brátt	í	ánn	—	i.						
Hann	það	—	i	ekk	—	i	að	—	stoð	Sverr	—	is					
en	dró	—	st	upp	úr	hund	—	blaut	—	ur.							
„Þið	hlæ	—	g	—	juð	ekk	—	i	ef	þið							
læ	—	g	—	juð	í	því	eins	og	ég.“								

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Sólveigu og Bárði tókst að króa af slægan klárinn og leggja við hann á árbakkanum. Bárður vó sig á bak, dró til sín tauminn og hleypti hestinum. Sverrir horfði skellihæjandi á og taldi að nú drægi til tíðinda enda lá Bárður brátt í ánni. Hann þáði ekki aðstoð Sverris en dróst upp úr hundblautur. Sólveig stóð hjá og hló. „Þið hlægjuð ekki ef þið lægjuð í því eins og ég,“ tautaði Bárður ergilegur um leið og hann dró af sér stígvélin.

E

a

N

i

B

G

RÓSA EGGERTSDÓTTIR

STAFUR Á BÓK

LEIÐBEININGAR Í STAFSETNINGU ÁSAMT ÆFINGUM

h

k

s

K

H

l

F

P

e

n

T

y

U

A

Stafur á bók er nýtt kennsluefni í stafsetningu í fjórum heftum. Efnið er sett þannig fram að hvert einstakt „vandamál“ er tekið fyrir í sér kafla. Reglur eru bæði kynntar á hefðbundinn hátt og sem *pamalputtareglur*. Æfingunum fylgja lausnir og er til þess ætlast að nemandi leiðrétti sjálfur verkefni sín. Ættu því bækurnar að nýtast vel til sjálfsnáms og auðvelda notendum að leggja sérstaka áherslu á þá þætti sem mestum erfiðleikum valda.

Í þessu fyrsta hefti er farið í ýmis grunnatriði: stofn nafnorða, sagnorða og lýsingarorða, hætti og kennimyndir sagna og hvenær rita eigi g í sögnum. Í öðru heftinu er m.a. fjallað um stóran staf, j, ng/nk, hv/kv. Þriðja heftið tekur n-reglurnar fyrir og fjórða heftið er helgað y-reglum.

Höfundurinn, Rósa Eggertsdóttir, kennir við Grunnskóla Saurbæjarhrepps.

ISBN 9979-3-0211-9

9 789979 302117

MÁL OG MENNING